

Kohtaamisia pesillä, metsässä ja merellä

ULLA TAIPALE on itsenäinen kuraattori, joka yhdistää työssään taiteellista ja luonnontieteellistä tutkimusta ja ajattelua. Viime vuosina hän on johtanut poikkitaiteellisia tutkimusmatkoja, ollut mukana perustamassa Aalto Biofiliaa ja toiminut Capsula ry:n kuraattorina ja puheenjohtajana.

Taiteilija Agnes Meyer-Brandisin johtama Tealemetree-työpaja ja pysyvä Tealemetree-työasema Helsingin yliopiston Hyytiälän metsäaseman tutkimusmetsässä.

Ympäristöhuolen aikakaudella (Haila, 2004) näkökulmia suuriin kysymyksiin voi etsiä yhdistämällä luonnontieteitä ja taiteita luonnossa, ympäristöä tutkaillen. Vuorovaikutus ja moniaistinen kokemus luonnon, toisten ihmisten ja muiden elävien olentojen kanssa herkistävässä tai vaikuttavissa ympäristöissä auttaa oivaltamaan ja toimii useammilla tasoilla kuin informaatiotulvan taltuttaminen lukemalla tai kuuntelemalla. Pysin työssäni kuraattorina aikaansaamaan tilanteita, joissa yleisöt voivat kohdata luonnon ”paikoissa.”

Taide, joka kohdataan ”paikoissa,” ei tarvitse vitriinejä, vartijoita tai ”ei saa koskea” -kylttejä. Seikkailu ja häivähdys pelkoa aktivoivat ja virkistävät ajatteluun. Suuret kaikkien kannalta merkittävät asiakokonaisuudet, kuten mehiläisten ja muiden pölyttäjien selviytyminen, kuormitettujen merten elämä tai pohjoisen havumetsävyöhykkeen osavaikutus globaaliin *ilmastokaaokseen* (Shiva, 2007) voidaan tehdä kouriintuntuviksi *in-situ*: mehiläispesien äärellä, meren aalloilla tai metsässä. Näin taide asettuu osaksi elämän kokemusta.

Hexa-Hive-kylä kaupunkimehiläisille ja ihmisille, *Pelastusalus Silakka*-romualus, sekä *Tealemetree*-työpiste tutkimusaseman mäntymetsässä ovat ehdotuksia arjesta irrottaviksi *yhteisen ajattelun ja älynkäytön paikoiksi* (Mehtäläinen, Taipale & Takatalo, 2013).

Helsingissä vuonna 2012 alkanut mehiläisiä ja taidetta yhteen punova *Melliferopolis*¹-hanke (www.melliferopolis.net) perustuu kaupungeissa elävien puolivillien eläinten, mehiläisten, tarkkailuun ja hoitoon sekä mehiläisistä inspiroituvan tutkimuksen, työpajojen ja taideprojektien toteuttamiseen. Villi luonto sijoittuu konkreettisen tekemisen, taiteellisen ajattelun ja kokemusten kautta osaksi kaupunkikulttuuria.

Mehiläiset ovat yleinen puheenaihe; olemme täysin riippuvaisia pölyttäjistä, mutta mehiläisiä pelätään. Yleensä mehiläiset pyritään sijoittamaan mahdollisimman kauas asutuksesta ja ihmisistä. Mehiläisten häviäminen maailmasta olisi katastrofi,² mutta se havaittaisiin todennäköisesti viiveellä, vasta sitten kun kauppojen hunaja-, hedelmä- ja kasvisvalikoimat alkaisivat huveta.

Melliferopoliksen näkyviin, julkisiin paikkoihin sijoitetut mehiläispesät kiinnittävät huomiota arkkitehtuurillaan, joka poikkeaa perinteisestä tavasta tarhata ja hoitaa mehiläisiä. Projektin päämäärä ei ole hunajan tehotuotanto, ja siksi pesien suunnittelu voi poiketa tavallisesta; taiteelliset

1 *Melliferopolis*-nimi saatiin yhdistämällä kaksi sanaa: *Apis mellifera*, joka on mehiläisen tieteellinen latinankielinen nimi, ja *polis*, joka tarkoittaa kreikaksi kaupunkia.

2 <http://www.hunaja.net/mehilaiset-ja-muut-polyttajat/mehilaisten-merkitys/>

ja design-näkökulmat yhdistettynä mehiläisten hyvinvointiin ovat sallittuja. Pesien tarkoituksena on kutsua kaupunkilaisia ihmettelemään ja tutkailemaan elämää mehiläispesien läheisyydessä. *Tutkailu*, kuten Yrjö Haila (2003) sen määrittelee, "on jokaiselle luonnonoliolle välttämätöntä. Jokainen olio on itse vastuussa siitä, että se arvioi tilanteen oikein...Tutkailun on pakko herkiä tilanteiden vaihtelulle" (s. 46), tässä tapauksessa ymmärrykselle siitä, että mehiläiset eivät normaalioloissa hyökkää ihmisten kimppuun, vaan keskittyvät työhönsä osana mehiläisyhteisöään. Jokin ulkoinen ärsyke voi aiheuttaa mehiläisen hermostumisen tai pelkotilan, jolloin se saattaa pistää ihmistä. Ympäröivää tilannetta tutkaileva ihminen kuitenkin huomaa, kun mehiläisen käyttäytyminen muuttuu. Luontoa ja sen ilmiöitä tuntematon tai älypuhelimensa keskittynyt henkilö ei havaitse muutoksia ympäristössään.

Christina Stadlbauerin ja Kiran Gangadharanin suunnittelema *Hexa-Hive*-kylä³ on Melliferopolis-hankkeen näkyvin elementti. Se koostuu puisista heksagonaalisista laatikoista, joista osassa asuu mehiläisiä. Kaupunkilaisia rohkaistaan viipymään pesien läheisyydessä ja tarkkailemaan mehiläisten

Koululaisryhmä ihmettelee Christina Stadlbauerin mehiläispesästä ottamaa kehää, jossa on mehiläisiä ja hunajaa. Harakan Luontotalo, 2012.

Romualus Pelastusalus Silakka purjehti Saaristomerellä ja Suomenlahdella kesinä 2010–2012. Aluksen kannella sen vakiomiehistö: Juha Mehtäläinen, Teemu Takatalo ja Tommi Taipale.

elämää. Otaniemen kampuksen mehiläiskylässä järjestettiin kesällä 2013 piknik-konsertti mehiläispesässä sijaitsevien mikrofoniin äänimaailmaa työstäen (Bovermann, 2013), ja vuonna 2015 *Hexa-Hive*-kylä pölyttäjien kiitoratoineen oli osana Poikilo-museon kesänäyttelyä Kouvolan keskustassa. Osallistavien tapahtumien ja työpajojen kautta hanke pureutuu muun muassa mehiläisten kollektiiviseen nerouteen, meden keruun aikana tapahtuvaan kasvien pölytykseen, pesäarkkitehtuuriin ja äänimaailmaan. Toiminnan ja ajattelun yhdistyessä mehiläisten maailma tulee lähelle ja erilaisten työvälineiden, kuten pesätyökalujen, mikroskoopin, sensoreiden ja mikrofoniin tarkoitus tässä yhteydessä hahmottuu.

Pelastusalus Silakka on romusta tehty alus, joka rakennettiin talkoovoimin osaksi Itämeren poikkitaiteelliseen tutkimusmatkailuun tähtäävää taidehanketta.⁴ Itämerellä purjehtiessaan alus huomattiin: muiden veneilijöiden reaktiot vaihtelivat ihastuksesta närkästykseen. Silakka erottui vahvasti valtavirtaa edustavista, lasikuituun ja moottorin voimaan luottavista merenkulkijoista. Taiteilijat Teemu Takatalo, Tommi Taipale ja Juha Mehtäläinen purjehduttivat Saaristomerellä ja Suomenlahdella parin vuoden aikana kymmeniä kanssamatkustajia. Osa heistä tuli lautalle kutsuvieraina, keskustelemaan Itämeren ja maailman tilasta taiteilijoiden ja muiden purjehtijoiden kanssa. Monet hyppäsivät matkaan lautan sattumanvaraisen reitin varrelta, ottaen osaa ”jätealuksen ennalta-arvaamattomaan kulkuun kaatopaikalta kohti yhteiskunnallisen muutoksen hahmottamista” (Mehtäläinen, Taipale & Takalo, 2013, s. 33). Joukossa oli niin ensikertalaisia kuin myös kokeneita merenkävijöitä. Matkojen kesto vaihteli tunteista muutamiin viikkoihin. Matkanteon keskusteluista ja kokemuksista on koottu kirja⁵ ja videoteos, joiden sanoma ei muutaman kuluneen vuoden aikana ole vanhentunut; päinvastoin, sisällöt vaikuttavat ajankohtaisemmilta kuin koskaan. Aluksen matka jatkuu yhä, nyt Näsijärvellä, jossa uusi Silakka-miehistö pitää nuorille suunnattua purjehduskoulua kerran viikossa.

*Tealemetree*⁶-asema syntyi Helsingin yliopiston metsäasemalla Hyytiälässä saksalaisen taiteilijan Agnes Meyer-Brandiksen residenssityöskentelyn aikana. Se on metsään tarkoitettu pöytä, työasema, jonka sivussa on kolo kasvavaa puuta varten.⁷

4 www.capsulaexpeditions.com/en/expeditions/baltic/teemu_tommi/index.html

5 Mehtäläinen, Taipale & Takatalo (Toim.) (2013). *Pelastusalus Silakka*. Tallinna, Eesti: Silakka-työryhmä.

6 Tealemetree-nimi tulee sanoista tea = tee, teelehtiä hauduttamalla saatu juoma, telemetria = mittaustulosten välittäminen pitkän matkan päähän mittaustuloksesta, tree = puu

7 Reaaliaikainen webcam välittää kuvan Tealemetree-asemasta: http://www.atm.helsinki.fi/pics/monimet/hy_art_cam.jpg

Meyer-Brandiksen taiteellinen tutkimus asemalla alkoi pöydän rakentamisella. Pöytä on silta opinalojen välillä ja taiteilijan teekutsu aseman tutkijoille:

*Have a Tea with me and a Tree.*⁸ Se on myös paikka puiden ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen; kohtaupaikka metsässä.

Taiteilijaresidenssin päätteeksi Meyer-Brandis ohjasi kolmipäiväisen työpajan kansainväliselle ryhmälle taiteilijoita ja tieteilijöitä. *Tealemetree*-työpajan tavoite oli toteuttaa matka maaperään, puihin, pilviin ja niiden välillä häilyvään aineeseen, johdatellen osallistujat pienuuden maailmaan. Työpaja tarjosi erinomaisen mahdollisuuden jakaa taiteilijan metsäasemalla tekemää poikkitaiteellista tutkimusta ulkopuolisille. Ryhmien työpajatyöskentelyä varten toteutetut ”pöytäkloonit” todettiin erittäin toimiviksi myös opetuskäytössä. Niiden ääressä monihenkinen ryhmä pystyy työskentelemään umpimetsässä ammentaen tuntemuksia ja tietoa ympäröivästä luonnosta. Tutkimusaseman arkeen kuuluva teoria, mittausmenetelmät ja työkalujen käyttö voidaan havainnollistaa tutkimuksen kohteessa, metsässä. Monikulttuuriset ja -alaiset työryhmät mahdollistavat tutkimusalan lähestymisen moninaisista näkökulmista käsin.

Kolme kuvailtua projektia ja artefaktia – *Hexa-Hive*-kylä, *Pelastusalus Silakka* ja *Tealemetree*-työasemat – toimivat alustoina luovalle yhteisölliselle ajattelulle ja kohtaamisille keskellä vallitsevia luonnonolosuhteita. Yksikään eletty hetki tai kokemus mehiläiskylässä, romualuksella tai metsäpöydän äärellä ei toistu samanlaisena: yllätysmomentti on aina mahdollinen ja riippuvainen siitä, kuka luonnossa on läsnä. Mehiläisten, meren tai metsän kokemus on yhä harvemmin osa arkeamme, ja siksi taide on varteenotettava kanava ymmärrykseen niiden kokonaisvaltaisesta merkityksestä elämällemme.

www.capsulaexpeditions.com

www.melliferopolis.net

www.ilmastopyorre.fi

- BOVERMANN, T. (2013). *Hive Five – bee music on a sonic picnic*. Saatavilla: <http://tai-studio.org/index.php/projects/nature/hive-five/>
- HAILA, Y. (2003). *Retkeilyn rikkaus – luonto ympäristöhuolen aikakaudella*. Helsinki, Suomi: Kustannus Oy Taide.
- MEHTÄLÄINEN J., Taipale T., & Takatalo T. (Toim.) (2013). *Pelastusalus Silakka*. Tallinna, Eesti: Silakka-työryhmä.
- SHIVA, V. (2007). Climatic Chaos, interview in Barcelona. Saatavilla: <https://www.youtube.com/watch?v=q1H8duWNAZI>